

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-plan 2022-2027

**Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen,
Holmegårds Mose og Porsmose**

Natura 2000-område nr. 163

Habitatområde H145, H146 og H194

Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Sjælland

Dato: Juni 2023

Forsidefoto: Susåen ved Herlufsholm set fra Rådmandshave

ISBN: 978-87-7564-608-1

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Biodiversiteten i Danmarks største og mest værdifulde naturområder

Danmark rummer storslået natur.

Fra Skagens Gren og Skagerrak over Møns Klints hvide kridt til Paradisbakkerne på Bornholm. De tre ikoniske steder er nogle af de i alt 257 Natura 2000-områder. Det er steder på land og til havs, hvor der findes en helt særlig natur og biodiversitet.

Der er mange eksempler på sjældne arter og naturtyper, som er vigtige at beskytte. Der findes truede ynglefugle og sjældne planter i Danmark. Dem skal vi gøre en særlig indsats for at bevare.

De 257 områder er fordelt i hele Danmark og ejes og forvaltes af private lodsejere, fonde, kommuner og staten.

Miljøminister Magnus Heunicke

Hvert område har en plan.

Planerne for perioden 2022-27 har to nye elementer. I de store områder kommer nye målsætninger, der giver mulighed for vildere natur. Der peges også på steder, hvor udtag af kulstofholdige lavbundsarealer udover at hjælpe klimaet kan bidrage til bedre natur f.eks. med levesteder for arter eller som buffer mellem sårbar natur og intensivt drevne landbrugsarealer.

Arbejdet med at sikre den eksisterende natur gennem naturpleje fortsætter, og der er en særlig indsats med at beskytte hjemhørende arter mod de invasive, ligesom der etableres forstyrrelsesfrie områder for fugle, havnatur og havpattedyr.

Danmark skal have mere og bedre natur, og det bidrager Natura 2000-planerne til sammen med de mange andre indsatser, som regeringen er i gang med.

Det er f.eks. Havplanens aftale om strengt beskyttede havområder, og den store Havnaturfond, der kan bidrage til øget viden og initiativer til genopretning. Etablering af naturnationalparker og urørt skov, og de netop offentliggjorte vandområdeplaner og forbedringen af vandmiljøet er også helt centrale for at sikre og forbedre naturen i områderne.

Natura 2000-områder rummer nogle af Europas og Danmarks største og mest værdifulde naturområder og repræsenterer en stor del af biodiversiteten. De danske Natura 2000-områder bidrager til det fælles EU-mål om 30 pct. beskyttet natur på land og til havs.

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Synergi med anden lovgivning	7
1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	7
1.3 Naturlilstand og gunstig bevaringsstatus.....	8
2. Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose	10
2.1 Områdebeskrivelse	10
2.2 Områdets udpegningsgrundlag	11
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder.....	13
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand	13
2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst.....	17
2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur.....	18
2.3.4 Tilstand af levesteder for arter.....	18
2.3.5 Tilstand af levesteder for ynglefugle.....	19
3. Målsætninger	21
3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området.....	22
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter.....	22
3.3 Modstridende naturinteresser.....	24
4. Indsatsprogram.....	26
4.1 Generelle retningslinjer	27
4.2 Områdespecifikke retningslinjer	27
4.3 Relation til vandområdeplaner.....	28
5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger.....	29

1. Natura 2000-planlægning

Danmark er ifølge [habitatdirektivet](#) forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktivet omfatter. Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af [fuglebeskyttelsesdirektivet](#), at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet.

Danmark har valgt at gøre dette bl.a. ved en systematisk og tilbagevendende planlægning i de enkelte Natura 2000-områder. Ud fra direktivforpligtelserne og den nationale naturovervågning fastlægges indsatsen i de enkelte områder for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Med en sådan målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og den biologiske mangfoldighed og dermed også til gennemførelsen af EU's biodiversitetsstrategi 2030 samt FN's Verdensmål.

Der er i alt udpeget 257 Natura 2000-områder i Danmark. Et Natura 2000-område kan indeholde ét eller flere fuglebeskyttelsesområder og/eller habitatområder. Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden.

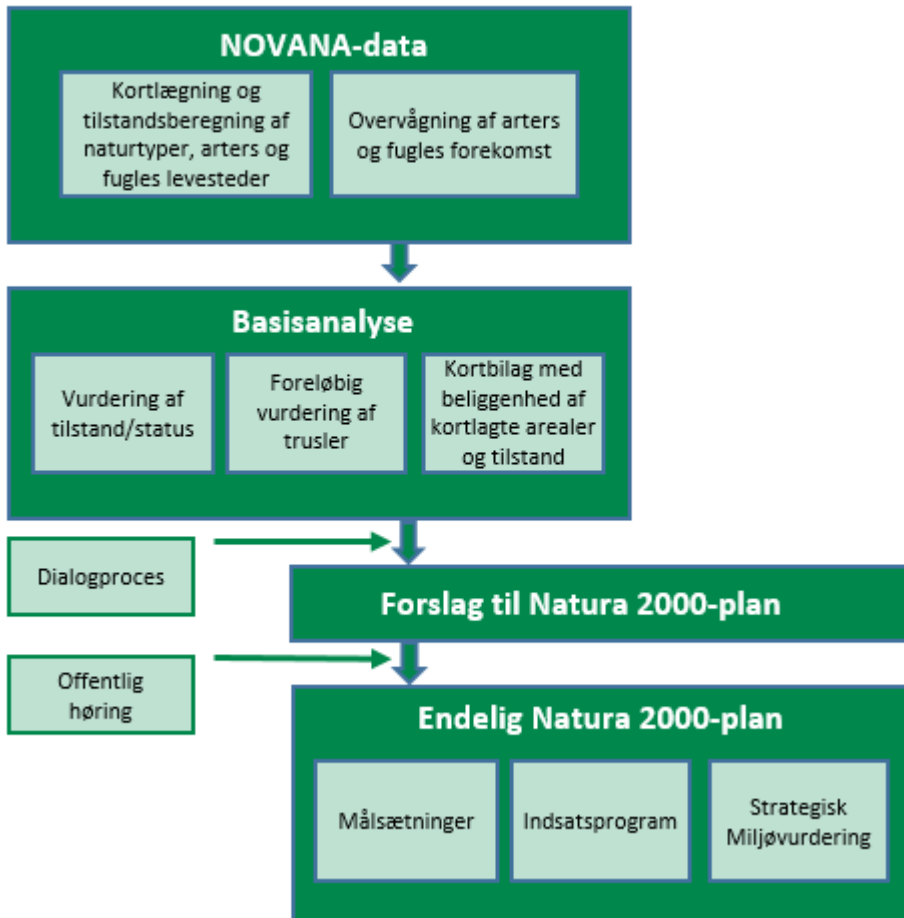
Der er i 2021 gennemført en høring med henblik på at nyudpege eller udvide seks marine fuglebeskyttelsesområder. Det drejer sig om områderne Flensborg Fjord og Nybøl Nor, Sejerø Bugt og Nekselø, Skagerrak, Nordvestlige Kattegat, Smålandsfarvandet og Rønne Banke. De nye/udvidede fuglebeskyttelsesområder inklusiv eventuelle konsekvensrettelser af eksisterende Natura 2000-områder vil indgå i fjerde planperiode (2028-2033).

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan bygger oven på en basisanalyse, der indeholder de faktuelle oplysninger og data om området. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper, fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Derudover angiver de hhv. det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig og krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendig for at sikre den nationale prioritering.

Mål og indsatser relaterer til de naturtyper, arter og fugle, som det pågældende Natura 2000-område er udpeget for at beskytte. Både de overordnede og konkrete målsætninger er langsigtede mål, der gælder for flere planperioder, mens indsatsprogrammet er kortsigtet og revideres i hver planperiode. De langsigtede målsætninger er opdateret i denne plangeneration, bl.a. på baggrund af justeringen af Natura 2000-områderne geografiske afgrænsning (gennemført i 2017-19) samt opdatering af Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (jf. nedenstående). De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning. Således bygger de konkrete målsætninger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte område, men det bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper i området gennem en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Tilblivelse af Natura 2000-planen

Processen for tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Denne plan er tredje generation af Natura 2000-planer (2022-27), der også dækker de fredskovspligtige arealer. For de fredskovspligtige arealer dækket af skovloven afløser den Natura 2000-planen 2010-15, som for de fredskovspligtige arealer har været gældende frem til 2021. For alle andre arealer, arter og fugle dækket af miljøbeskyttelsesloven afløser den Natura 2000-planen 2016-21.

På baggrund af overvågningsdata har Miljøstyrelsen i 2019 gennemført en høring i forhold til justering af udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder. Høringsnotatet fremlægges samtidig med igangsættelsen af høringen af Natura 2000-planerne 2022-27. Natura 2000-planerne er udarbejdet på baggrund af et bruttoudpegningsgrundlag, der omfatter udpegningsgrundlaget fra planerne for 2016-21 plus nye arter og naturtyper, der er registreret i områderne, og som falder inden for de opstillede kriterier for opdatering af udpegningsgrundlaget.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er udarbejdet en miljørapport for hver enkelt natura 2000-plan efter reglerne i lovbekendtgørelse 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Samtidig med høringen af Natura 2000-planerne sendes miljørapporterne også i høring.

1.1 Synergi med anden lovgivning

Natura 2000-planen har fokus på arealbaserede indsatser. Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen. Derudover målsættes miljøtilstanden i havets økosystemer via Havstrategiplanen (II).

Vandområdeplanerne, som udarbejdes med baggrund i EU's vandrammedirektiv, er hovedinstrumentet til at sikre og forbedre tilstanden i de akvatiske naturtyper i Natura 2000-områderne. Vandområdeplanernes formål er at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk og kemisk tilstand (fx reduktion af kvælstofbelastning og fjernelse af spærringer), hvilket samtidig tilvejebringer grundlæggende forbedringer af vandkvaliteten til gavn for naturtyper, fugle og arter i Natura 2000-området.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan være en udfordring for mange naturligt næringsfattige naturtyper. Emission fra landbrug reguleres via husdyrgodkendelsesloven, som fastlægger den maksimale tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturtyper for at mindske væsentlige miljøpåvirkninger.

Gennemførelse af EU's havstrategidirektiv skal sørge for, at der opnås eller opretholdes god miljøtilstand i havets økosystemer, samtidig med at der kan ske en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Indsatserne i indsatsprogrammet til Havstrategi II vil også bidrage til opfyldelse af målsætningerne i de marine Natura 2000-områder.

1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder, hvor staten er myndighed f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, kan der følges op med nationale strategier.

Det er kommunerne, der er ansvarlig myndighed for de privatejede Natura 2000-arealer, dog er Miljøstyrelsen ansvarlig myndighed for de privatejede skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Ansvarlige myndigheder skal udarbejde bindende handleplaner for gennemførelse af Natura 2000-planen 2022-27 med fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning. Når indsatserne iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal indsatserne have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelt konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved væsentligheds- og konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om væsentligheds- og konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlaget for handleplanen samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsatsen i området.

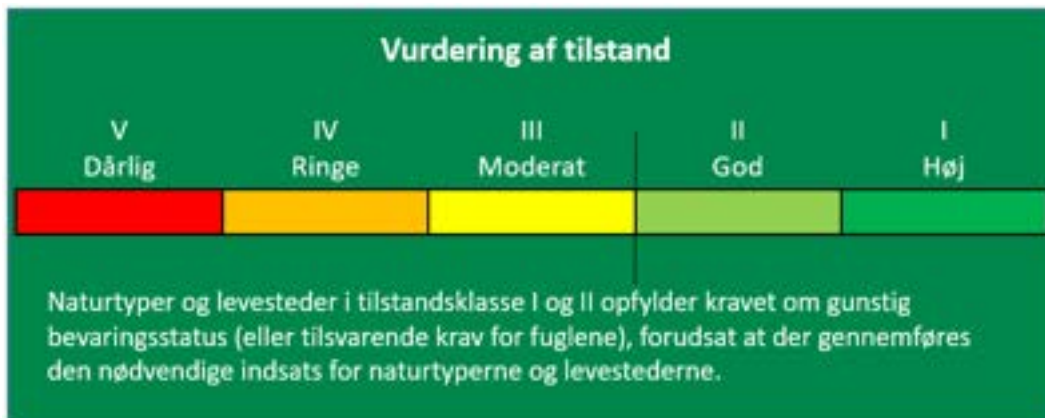
1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrunder udpegningen af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag. Der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Danmark er ligeledes forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet. Ligesom for habitatnaturtyper og -arter laves en vurdering for fuglene med fokus på bl.a. bestandsudvikling.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper samt nogle arter og fugle udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af bl.a. artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre, som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser, angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens/fuglens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift og evt. sikring mod forstyrrelse svarer til gunstig bevaringsstatus eller tilsvarende for fuglenes vedkommende. For naturtyper eller arters/fugles levesteder i tilstandsklasse III-V skal der typisk gennemføres en indledende forvaltningsindsats eller regulering, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet eller levestedet på sigt.

For de fugle, arter og naturtyper, hvor der ikke findes et tilstandsvurderingssystem, skal der i basisanalysen vurderes om given naturtype eller art/fugls levested er stabile, i fremgang eller i tilbagegang eller ukendt, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder.

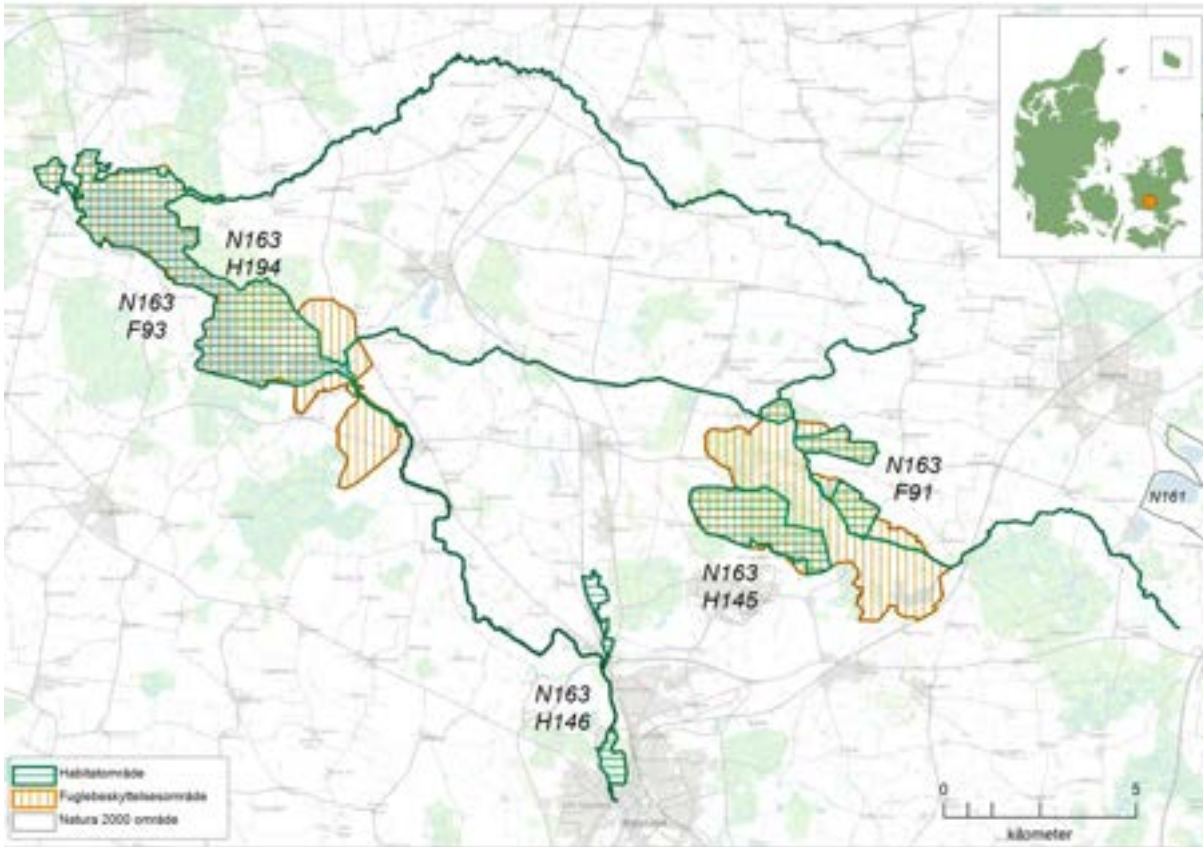
Tilstandsklasser for naturtyper.

Udvalgte forvaltningsbare parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses hvilke tiltag, der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arterne/fuglenes levesteder.

Genslynget del af Susåen øst for Holmegårds Mose. Foto: Jens Søgaard Hansen.

2. Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose

Kort over afgrænsningen af Natura 2000-område N163. Natura 2000-området består af habitatområderne H145, H146 og H194 (vandet grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområderne F91 og F93 (lodret orange skravering).

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-område nr. 163 Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose har et samlet areal på ca. 3.900 ha, hvoraf 750 ha er vandflade i søer. Området er afgrænset som vist på kortet. Området er udpeget som habitatområde H145 Holmegårds Mose, habitatområde H146 Rådmandshave, habitatområde H194 Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen, fuglebeskyttelsesområde F91 Holmegårds Mose og Porsmose og fuglebeskyttelsesområde F93 Tystrup-Bavelse Sø. Området er primært privatejet, og det største samlede offentligt ejede areal er ca. 190 ha omkring den nordlige del af Tystrup Sø i og omkring Tamosen og Kongskilde. Området ligger i Næstved, Sorø, Ringsted og Faxe kommuner og inden for vandområdedistrikt Sjælland.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte de sjældne naturtyper højmose og indlandssalteng samt tykskallet malermusling. Tykskallet malermusling findes udover i dette område kun i Odense Å-systemet. Inden for dette område findes desuden en særlig stor andel af det samlede areal med skovbevokset tørvemose, nedbrudt højmose, avneknippemose, vandløb samt urtebræmmer inden for kontinentale biogeografiske region.

Af andre interessante arter inden for området bør fremhæves lys skivevandkalv, stor kærguldsmed og mygblomst, der alle er knyttet til naturtyper i Holmegårds Mose. Endvidere gør engsnarre og isfugl dette område til noget særligt.

Susåen er Sjællands største vandløb og er yderst artsrigt, både hvad angår dyr og vandplanter. Torpe Kanal er en del af Susåens vandløbssystem, og både i Torpe Kanal og i selve Susåen er der registreret få levende individer af tykskallet malermusling.

Tystrup-Bavelse Sø er egentlig to adskilte søer i Suså-systemet med en smal forbindelse ved Rejnstrup Holme. De er dannet som en tunneldal fra istiden, der også har sat sit tydelige præg på det omkringliggende bakkelandskab. Der findes en række interessante små kildevæld langs med søbredderne, og søerne er vigtige rasteområder for vandfugle og jagtområde for havørn.

Holmegårds Mose danner kernen i et større mosekompleks i Natura 2000-områdets østlige del og er Østdanmarks største højmoser. Her har man indtil midten af 1950'erne udvundet tørv til brændsel, og en stor del af Holmegårds Mose består derfor i dag af afgravede tørveflader og åbne tørvegrave. Store dele af mosens vestlige del er i øjeblikket under genopretning til aktiv højmoser. Udover at være unik som naturlokalitet er Holmegårds Mose også en meget vigtig arkæologisk lokalitet. Gammellung og Tuerne ligger lige op ad Susåen og er mosearealer på tørv, der er udsat for væsentlige udsving i vandstands niveau hen over året. Arealerne, dog især Gammellung, kan således periodevist ligge helt under vand. Størstedelen af disse mosearealer udgøres af skovbevokset tørvemoser, men også den særlige naturtype, avneknippemoser, findes her.

Slagmosen er speciel, da den indeholder mindre forekomster af den sjældne naturtype indlandssalteng. Indlandssalteng er betinget af saltholdigt vand, som kommer op fra undergrunden i svage kilder, og er karakteriseret ved plantesamfund, der kendes fra strandenge.

Rådmandshave i Næstved var indtil midt i 1800-tallet drevet som græsningsskov. Skoven blev delvist fredet i 1947, og hele den del, som ligger inden for habitatområdet, blev udlagt til urørt skov i 1997. Skoven er en gammel løvskov, men kun med spredte meget gamle træer, da den blev hærget voldsomt under en storm i 1967. Flere rødlistede svampearter er registreret i skoven.

Inden for området er der fire fredninger. Det drejer sig i Natura 2000-sammenhæng først og fremmest om Holmegårds Mose, Sønderkov Overdrev og Rådmandshave, der er underlagt fredning af hensyn til naturværdierne. Derudover er der en landskabsfredning, som omfatter Tystrup-Bavelse Sø og hele det omkringliggende bakkelandskab.

2.2 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 145		
Naturtyper:	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Højmoser* (7110)
	Nedbrudt højmoser (7120)	Hængesæk (7140)
	Avneknippemoser* (7210)	Rigkær (7230)
	Skovbevokset tørvemoser* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)
Arter:	Mygblomst (1903)	Stor kærguldsmed (1042)
	Lys skivevandkalv (1082)	Stor vandsalamander (1166)

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 146		
Naturtyper:	Vandløb (3260)	Urtebræmme (6430)
	Bøg på muld (9130)	Ege-blandskov (9160)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Sumpvindelsnegl (1016)	

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 194		
Naturtyper:	Indlandssalteng* (1340)	Søbred med småurter (3130)
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Å-mudderbanke (3270)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Avneknippemose* (7210)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på muld (9130)
	Ege-blandskov (9160)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
	Arter:	
	Skæv vindelsnegl (1014)	Sumpvindelsnegl (1016)
	Tykskallet malermusling (1032)	Bæklampret (1096)
	Pigsmerling (1149)	Stor vandsalamander (1166)

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-22. Urtebræmme 6430 er ikke tilstede i habitatområde H145. Da Urtebræmme 6430 er til stede i de to øvrige habitatområder gennemgås naturtypen. Å-mudderbanke 3270 er ikke tilstede i habitatområde H194 og gennemgås derfor ikke yderligere.

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 91		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Sangsvane (T)
	Sædgås (T)	Blisgås (T)
	Havørn (T)	Rørhøg (Y)
	Engsnarre (Y)	Plettet rørvagtel (Y)
	Trane (Y)	Mosehornugle (Y)
	Rødrygget tornskade (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 93		
Fugle:	Sædgås (T)	Havørn (Y)
	Kongeørn (T)	Rørhøg (Y)
	Hvepsevåge (Y)	Engsnarre (Y)
	Klyde (Y)	Dværgterne (Y)
	Fjordterne (Y)	Isfugl (Y)

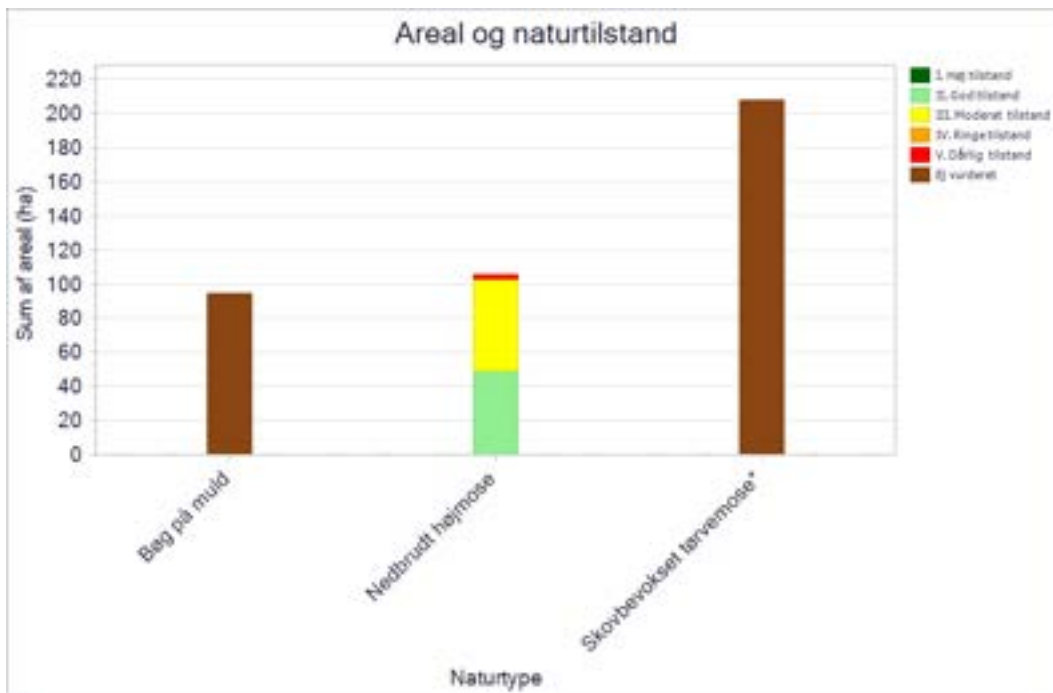
Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for trækfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-22. Mosehornugle (Y) er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde F91. For trækfuglene er følgende fugle ikke tilstede i national eller international væsentlig forekomst: Sangsvane (T) og havørn (T) i fuglebeskyttelsesområde F91 og kongeørn (T) i fuglebeskyttelsesområde F93. De nævnte fugle gennemgås derfor ikke yderligere.

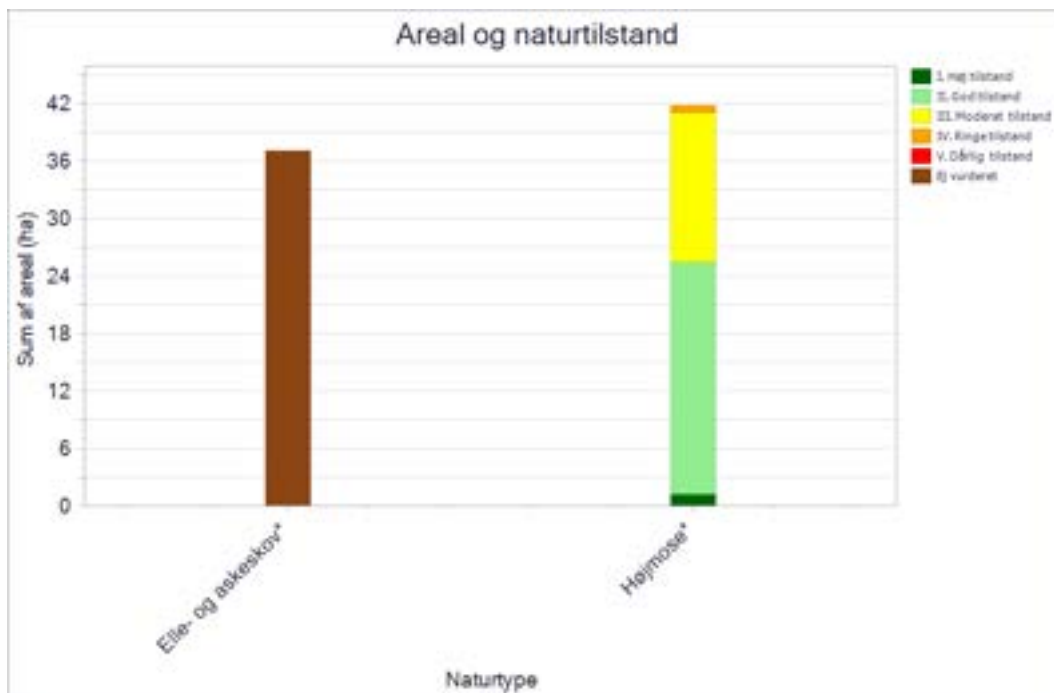
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder

For Natura 2000-områder med habitatnatur eller levestedskortlagte arter og fugle på udpegningsgrundlaget, er arealet af habitatnatur samt antallet af småsøer og levesteder, kortlagt i tredje kortlægningsperiode, vist nedenfor. For de naturtyper og levesteder for arter og fugle, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem, er den beregnede tilstand ligeledes angivet. For arter og fugle uden tilstandsvurderingssystem henvises til basisanalysen og [MiljøGIS](#). Se desuden basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

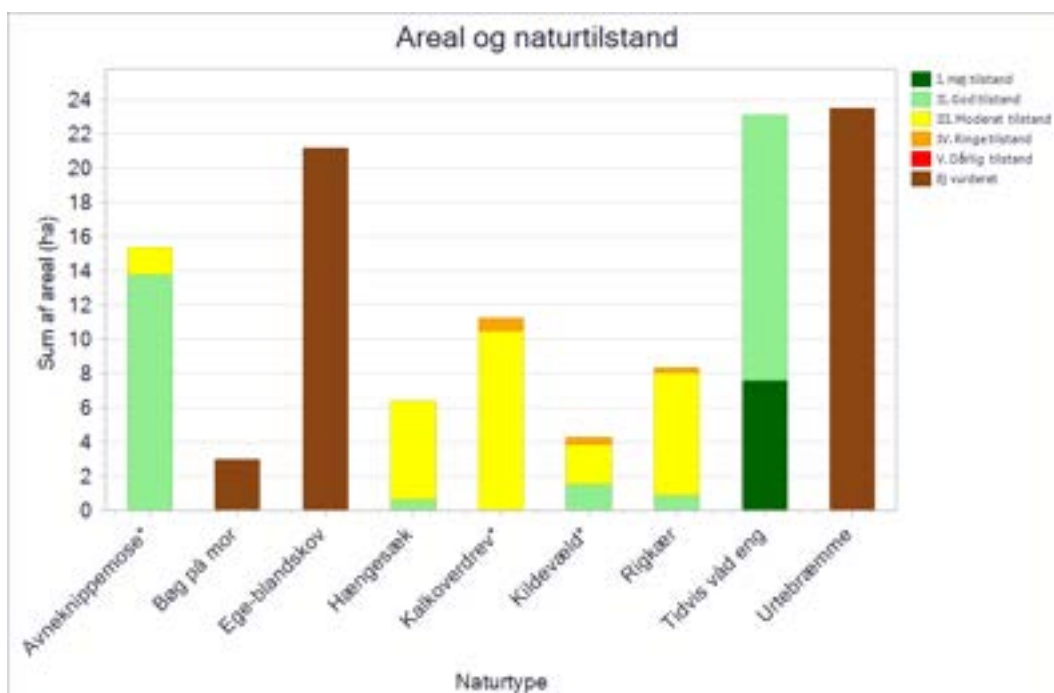
2.3.1 Terrestriske naturtyper arealfordeling og tilstand

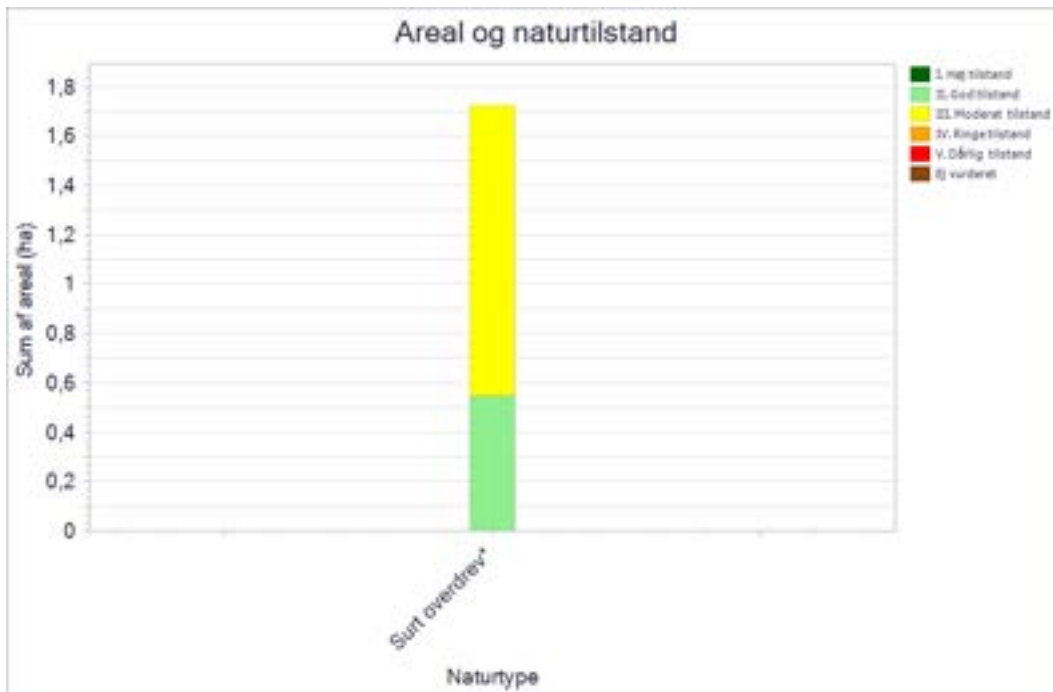
De kortlagte naturtyper areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

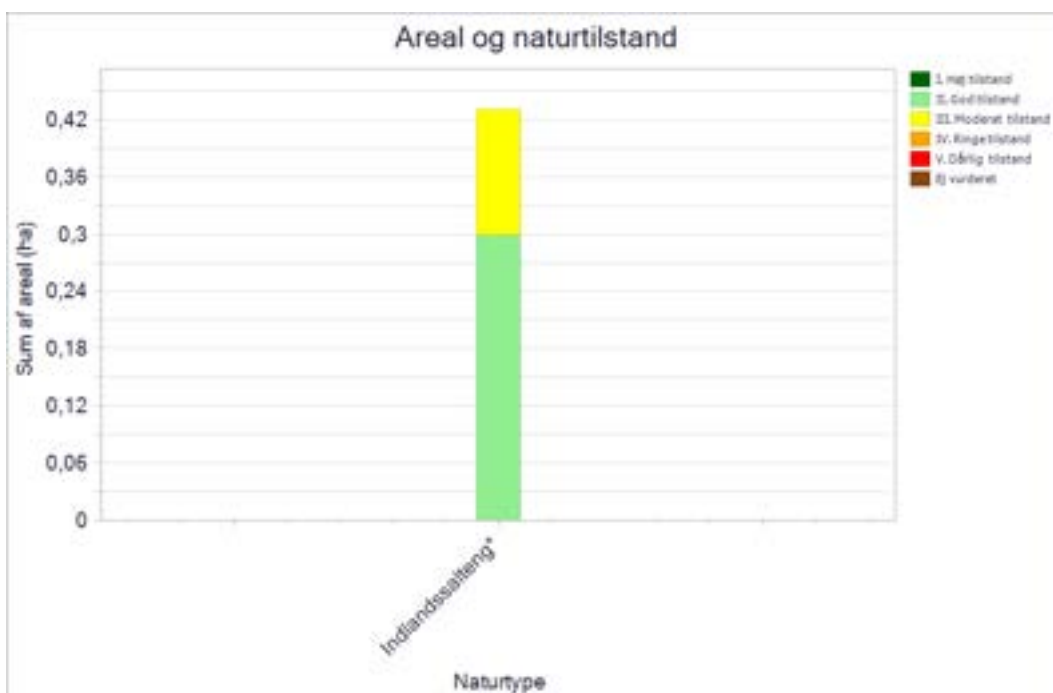
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

Aktiv højmosse (7110) og *nedbrudt højmosse (7120)* er hovedsageligt i moderat til god naturtilstand, dog trues naturtyperne af tilgroning med vedplanter, og nedbrudt højmosse desuden af afvanding. *Tidvis våd eng (6410)* er i god til høj naturtilstand, da der hverken er invasive arter eller påvirkninger fra landbrugsdrift, men problemer med tilgroning i høje urter og vedplanter.

De fleste forekomster med *avneknippemose (7210)* er i god naturtilstand, da planten hvas avneknippe er udbredt på arealerne med naturtypen, men arealerne trues af tilgroning i vedplanter.

Hængesæk (7140) er hovedsageligt i moderat naturtilstand, da arealerne er under tilgroning med både vedplanter samt høj græs- og urtevegetation.

Tilstanden af *kalkoverdrev (6210)* i området er moderat eller ringe grundet høj vedplantedækning og manglende drift.

Størstedelen af arealerne med *rigkær (7230)* er i moderat tilstand, på baggrund af uhensigtsmæssig hydrologi og tilgroning med både vedplanter samt høj græs- og urtevegetation.

Naturtypen *urtebræmme (6430)* har ikke tilstandssystem, hvorfor naturtilstanden er ukendt. Områdets *kildevæld (7220)* er hovedsageligt i moderat naturtilstand, grundet tilgroning med både vedplanter, græs- og urtevegetation samt invasive arter.

Surt overdrev (6230) er i god til moderat naturtilstand, da arealerne er under begyndende tilgroning med vedplanter og høj græs- og urtevegetation.

Indlandssalteng (1340) er i god til moderat naturtilstand, da arealerne afgræsses, men er udsat for afvanding.

For skovnaturtyperne, som ikke har noget tilstandsvurderingssystem, giver mængden af store træer samt liggende og stående dødt ved en indikation af naturkvaliteten på arealet.

Bøg på mor (9110) indeholder hovedsageligt mere end 10 store træer pr. ha, et enkelt areal indeholder 6-10 store træer pr. ha. Stående dødt ved forekommer hovedsageligt med 1-5 stk. pr. ha, et enkelt areal indeholder dog mindre end 1 stk. pr. ha. Liggende dødt ved forekommer med mindre end 1 stk. pr. ha på samtlige arealer.

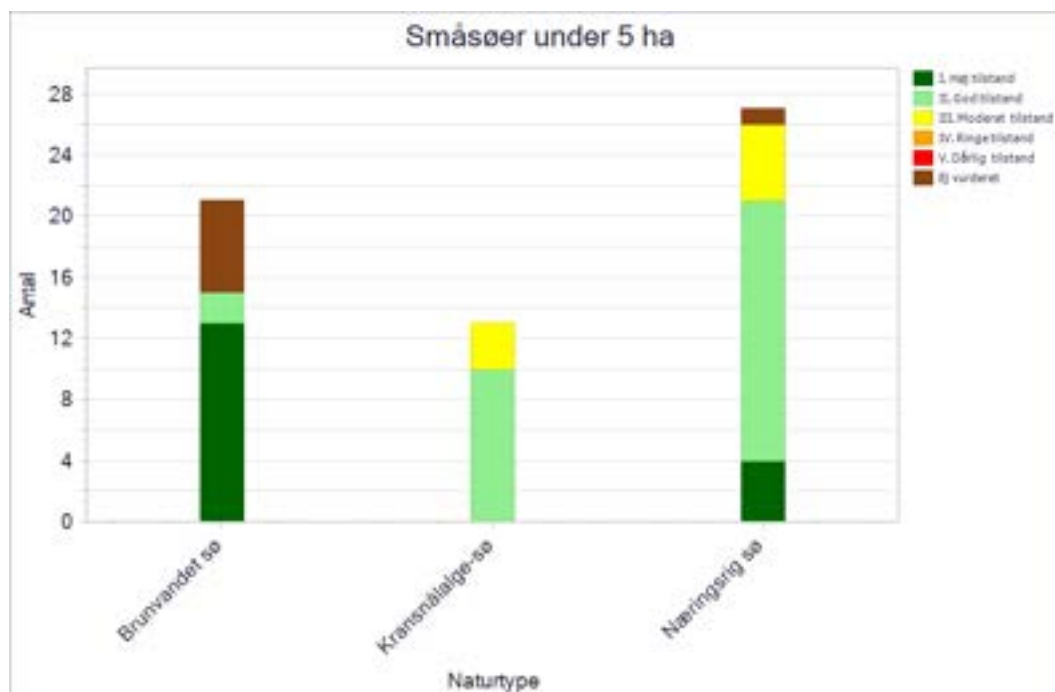
Omtrent 1/3 af arealerne med *bøg på muld (9130)* indeholder 1-5 store træer pr. ha, ca. 1/3 indeholder 6-10 store træer pr. ha. Den resterende 1/3 indeholder hovedsageligt mere end 10 store træer pr. ha, og de resterende arealer rummer mindre end 1 stort træ pr. ha. Stående dødt ved forekommer på ca. halvdelen af arealerne med mindre end 1 stk. pr. ha, og 1-5 stk. pr. ha på den anden del. Liggende dødt ved forekommer på lidt over 1/3 af arealerne med mere end 10 stk. pr. ha og med mindre end 1 stk. pr. ha på 1/3. Den sidste 1/3 er nogenlunde ligeligt fordelt mellem 1-5 stk. pr. ha og 6-10 stk. pr. ha.

Store træer på arealer med *ege-blandskov (9160)* forekommer med mere end 10 stk. pr. ha på hovedparten af arealerne, enkelte arealer rummer 1-5 stk. pr. ha. Stående dødt ved er primært registreret med 1-5 stk. pr. ha, og enkelte arealer indeholder mindre end 1 stk. pr. ha. Liggende dødt ved forekommer på cirka 1/4 af arealer med hhv. mindre end 1 stk. pr. ha, 1-5 stk. pr. ha og 6-10 stk. pr. ha, mens et enkelt areal rummer mere end 10 stk. pr. ha.

For *elle- og askeskov (91E0)* er der på ca. 1/4 af arealerne registreret hhv. mindre end 1 stort træ pr. ha, 6-10 stk. pr. ha samt mere end 10 stk. pr. ha. Enkelte arealer indeholder 1-5 store træer pr. ha. Stående dødt ved forekommer hovedsageligt med 6-10 stk. pr. ha, omkring 1/3 af arealerne indeholder 1-5 stk. pr. ha. Enkelte arealer rummer mindre end 1 stk. pr. ha eller mere end 10 stk. pr. ha. Liggende dødt ved forekommer hovedsageligt med mere end 10 stk. pr. ha, enkelte arealer rummer hhv. mindre end 1 stk. pr. ha, 1-5 stk. pr. ha eller 6-10 stk. pr. ha.

Omtrent halvdelen af arealer med *skovbevokset tørvemose (91D0)* indeholder mindre end 1 stort træ pr. ha, og de resterende arealer rummer 1-5 store træer pr. ha. Stående dødt forekommer primært med 6-10 stk. pr. ha. Hovedparten af de resterende arealer indeholder 1-5 stk. pr. ha, mens enkelte arealer rummer mere end 10 stk. pr. ha eller mindre end 1 stk. pr. ha. Liggende dødt ved er primært registreret med 6-10 stk. pr. ha, og hovedparten af de resterende arealer rummer mere end 10 stk. pr. ha. Enkelte arealer indeholder mindre end 1 stk. pr. ha eller 1-5 stk. pr. ha.

2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst

Antal og tilstand af de kortlagte småsøer i området.

I Natura 2000-området er der kortlagt 21 *brunvandede søer (3160)* under 5 ha. 15 af disse er i høj eller god tilstand, mens de resterende er uden tilstandsberegning. 18 af de brunvandede søer er tørvegrave kortlagt i Holmegårds Mose.

Af de 13 kortlagte *kransnålgæsøer (3140)* er 10 i god tilstand og 3 i moderat tilstand. De kransnålgæsøer, der er i moderat tilstand, har alle tre en lav botanisk score for naturtypen. Den ene indeholder almindelig vandpest, der er en invasiv vandplante.

Der er kortlagt 27 småsøer og vandhuller inden for Natura 2000-området med naturtypen *næringsrig sø (3150)*. 21 af disse er i høj eller god tilstand, 5 er i moderat tilstand og en enkelt er ikke tilstandsberegnet. Dem, der er i moderat tilstand, er alle registreret med en eller anden grad af påvirkning fra andefodring samt andre forhold, der ikke er fælles for de fem vandhuller.

Der er desuden kortlagt to søer over 5 ha inden for Natura 2000-området, som begge er naturtypebestemt til *næringsrig sø* (3150).

2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	72

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtype i området.

I dette område er der kortlagt 72 km vandløb med habitatnaturtypen *vandløb med vandplanter* (3260). Kun selve Susåen indgår i denne kortlægning. Udvidelse af habitatområde H194 med Torpe Kanal vil først indgå i næste periodes kortlægning. Vandløbene i området er generelt omfattet af vandområdeplanen for vandområde Sjælland.

2.3.4 Tilstand af levesteder for arter

Tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder.

Inden for området er der kortlagt 72 levesteder for stor vandsalamander. Heraf er 46 i høj eller god tilstand og 26 i moderat tilstand. Levesteder i moderat tilstand har ikke særlige fællestræk, men kan have en kombination af at være tilgroede med tagrør, være eutrofierede, indeholde fisk eller andre registrerede negative parametre.

En række af vandhullerne er således ikke optimale levesteder for stor vandsalamander, men da arten på baggrund af foreløbige NOVANA-data samtidig estimeres til at forekomme i ca. halvdelen af områdets vandhuller, vurderes det, at der aktuelt ikke er væsentlige trusler mod artens fortsatte eksistens i området.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

2.3.5 Tilstand af levesteder for ynglefugle

Kortlægningen af ynglefuglenes levesteder er foretaget i 2017-19, og den beregnede tilstand fremgår af nedenstående diagram.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Der er kortlagt fem lokaliteter inden for fuglebeskyttelsesområde F91 som mulige levesteder for rørdrum. Området omkring Gødstrup Eng sø er beregnet til høj tilstand, Gammellung, Broksø Enge og den østlige del af Holmegårds Mose er i god tilstand, mens den vestlige del af Holmegårds Mose er i moderat tilstand. Den vestlige del af Holmegårds Mose er beregnet til moderat tilstand på baggrund af bl.a. et mere begrænset rørskovsareal.

Der er kortlagt to arealer som levesteder for rørhøg i dette Natura 2000-område. Heraf er levestedet i Holmegårds Mose, fuglebeskyttelsesområde F91, i god tilstand, mens Tamosen i fuglebeskyttelsesområde F93 er i moderat tilstand. Det kortlagte levested i Holmegårds Mose er et ganske vådt rørskovsareal uden væsentlig forstyrrelse fra menneskelige aktiviteter. Rørskovsarealet i Tamosen var på registreringstidspunktet både forholdsvis tør og med begrænset udbredelse.

Der er i fuglebeskyttelsesområde F91 kortlagt tre arealer som mulige levesteder for plettet rørvagtelt mellem Holmegårds Mose, Tuerne og Broksø. Alle tre levestedsarealer er i moderat tilstand, da der på kortlægningstidspunktet bl.a. blev registreret påvirkning af vådbundvegetationen fra afvanding og dermed ret tør bund.

Der er kortlagt et enkelt levestedsareal for dværgterne i fuglebeskyttelsesområde F93. Levestedet er i moderat tilstand pga. mulig forstyrrelse fra færdsel samt tilgængelighed for ræv. Ynglekolonien ligger ved en meget smal gennemsejling mellem Tystrup og Bavelse Sø, og risiko for forstyrrelse fra færdsel i yngletiden gælder derfor især fra vandsiden.

Den aktuelle ynglelokalitet er det eneste levestedsareal, der er kortlagt for fjordterne i fuglebeskyttelsesområde F93. Levestedet er i ringe tilstand pga. mulig forstyrrelse fra færdsel samt tilgængelighed for ræv og fravær af hættemågekoloni. Fjordterne yngler ofte sammen med hættemåger, hvorved de ynglende fjordterner opnår større sikkerhed og mindre risiko for prædation. Ynglekolonien ligger ved en meget smal gennemsejling mellem Tystrup og Bavelse Sø, og risiko for forstyrrelse fra færdsel i yngletiden gælder derfor især fra vandsiden.

Rådmandshaven, der har ligget urørt siden 1997. Foto: Miljøstyrelsen.

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede og langsigtede mål for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Arter eller naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus eller fugle med faldende bevaringstrend og som også er truede jf. rødlisten
- Naturtyper, der findes i særlig stor forekomst i Danmark set i forhold til det samlede areal i EU

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes og tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. For naturtyperne tages der udgangspunkt i en række økologiske forhold, der er med til at definere potentialet for naturtypernes tilstedeværelse. For fuglene tages der udgangspunkt i deres levesteder eller bestandsstørrelse. Samlet set vil der være et større fokus på mere naturlig dynamik og naturlig variation naturtyperne, arterne og fuglene imellem. Se oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder, i bilag 1.

Generelt gælder det, at målsætningerne rækker ud over den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og som desuden afspejler en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne skal tage udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning, hvormed der sikres en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det gøres bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades. Herunder gælder især, at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau, og fugle på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at sikre bestandsstørrelsen på nationalt niveau. Målet er,

- At områdets naturtyper med stærk ugunstig bevaringsstatus sikres, herunder bl.a. arealer med tidvis våd eng (6140) samt skovnaturtyperne.
- At naturtyper, der optræder med store forekomster inden for den kontinentale biogeografiske i Danmark sikres. Det drejer sig i dette område om vandløb (3260), urtebræmme (6430), avneknippemose (7210) og skovbevokset tørvemose (91D0).
- At der sker genopretning af naturtypen aktiv højmosse (7110). Det forudsætter hydrologisk integritet for hele området og medfører en betydelig udvidelse af det lysåbne areal. Det vil desuden medføre at forekomsten af nedbrudt højmosse (7120) vil reduceres og udvikle sig til aktiv højmosse (7110).
- At områdets vandløb (3260) sikres, og bidrager til at tykskallet malermusling opnår gunstig bevaringsstatus.
- At arealer med indlandssalteng (1340) sikres. Naturtypen forekommer kun ganske få steder i Danmark.
- At søerne sikres og opretholdes som gode levesteder for bl.a. lys skivevandkalv, trækkende sædgås (tajgasædgås) samt for ynglende klyde.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.
- Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

I området skal der være mulighed for en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. I forbindelse med forvaltningen skal der tages hensyn til, om naturtyper, arter eller fugle på udpegningsgrundlaget kan være følsomme over for en sådan forvaltning, eksempelvis de som er nævnt under de overordnede målsætninger.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. Se bilag 1 for oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder.

Generelt

- Den samlede forekomst af naturtyper, arter- og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur

Der er kortlagt ca. 605 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 470 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til ovevejende vådbund, ca. 134 ha som naturtyper knyttet til overvejende tørbund samt ca. 0,4 ha som salttolerante naturtyper.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst 115 ha vådbundsnaturtyper, mindst 0,5 ha tørbundsnaturtyper og mindst 0,3 ha salttolerante naturtyper i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst 387 ha. For de skovbevoksede naturtyper, skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Arter

- For arter med et tilstandsvurderingssystem er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levesteder i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet, at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Ynglefugle

- Tilstanden og det samlede areal af de kolonirugende fugles kortlagte levesteder må ikke være i tilbagegang, og mindst 75% af arealet skal være i fremgang mod eller fastholdes i tilstandsklasse I-II.
- For mose- og rørskovsfugle er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levestederne i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I eller II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem er målet, at de skal bidrage til at sikre og øge bestanden på nationalt niveau. Levestedernes samlede areal og tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) skal være stabil eller i fremgang.

Trækfugle

- For trækfugle, der kan optræde med nationalt eller internationalt betydende forekomster i fuglebeskyttelsesområdet, skal deres raste- og overnatningsområder sikres eller være i fremgang, således at området også fremadrettet kan huse en bestand af national eller international betydning.

Søer under 5 ha

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Marine- og ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha)

- For søer over 5 ha samt vandløb henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art på udpegningsgrundlaget eller en målsætning om sikring af den nationale bestand af en fugl på udpegningsgrundlaget kan indebære en lokal nedprioritering af en anden naturtype, fugl eller art på udpegningsgrundlaget, og det er derfor nødvendigt at foretage et valg.

Arealet med habitatnaturtyperne nedbrudt højmose (7120), skovbevokset tørvemose (91D0) og elle-og askeskov (91E0) kan reduceres til fordel for udvidelse af aktiv højmose (7110) og rigkær (7230).

For at genetablere aktiv højmose (7110) fjernes en del af skovnaturtypen skovbevokset tørvemose (91D0). Forekomsten af skovbevokset tørvemose (91D0) i Holmegårds Mose er et resultat af en kolonisering som følge af menneskelig påvirkning. Det er derfor acceptabelt at nedprioritere denne skovnaturtype med henblik på at opnå gunstig bevaringsstatus for højmosen. Områdets rigkær (7230) er af høj botanisk værdi, og de er i nyere tid reduceret i areal pga. tilgroning med bl.a. rød-el. Der accepteres derfor en mindre reduktion i elle- og askeskov (91E0) til fordel for rigkær (7230).

Rydning af skovbevokset tørvemoser (91D0) og elle- og askeskove (91E0) i forbindelse med genskabelse af højmoser (7110) og rigkær (7230) kan ske under forudsætning af, at arealet af de to skovnaturtyper opretholdes på nationalt og biogeografisk niveau.

Genopretning af aktiv højmose (7110) kræver en vandstandshævning. En planlagt vandstandshævning som forudsat i fredningen vil kunne påvirke arealet med den kendte forekomst af mygblomst. Der er derfor en risiko for, at bestanden af mygblomst vil blive påvirket i negativ retning. Uanset denne usikkerhed har genopretning af aktiv højmose (7110) en højere prioritet end hensynet til mygblomst.

Højmosefladen i Holmegårds Mose. Foto: Jens Søgaard Hansen.

Brunvandede søer (3160) kan prioriteres over genopretning af aktiv højmose (7110) i de tilfælde, at de udgør levested for stor kærguldsmed samt lys skivevandkalv. Brunvandede søer (3160) er i princippet ikke til stede på en intakt højmose (7110), men dels vil en fuldstændig regenerering af Holmegårds Mose om nogensinde først ske på meget langt sigt, dels kolliderer dette med

målsætningen om at bevare de brunvandede søer (3160) i Holmegaards Mose som levested for de truede arter stor kærguldsmed og lys skivevandkalv.

Hvis forekomster af naturtypen kildevæld (7220) er tilgroet i nyere tid prioriteres de som lysåben naturtype på bekostning af skovnaturtypen. Dette kan konkret medføre en ubetydelig reduktion i arealet med bl.a. bøg på muld (9130). På arealer, der er udlagt til urørt skov, bør skovnaturtyperne have højere prioritet end at tilbageføre lysåbne væld (7220).

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, og fuglebeskyttelsesdirektivets tilsvarende krav om at sikre den nationale bestand af de fugle, som er omfattet af direktivet, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever disse EU-direktivkrav, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i tredje planperiode sigter på at skabe mulighed for mere naturlige processer og naturens robusthed, udvide arealet med urørt skov samt fokus på tiltag mod klimaforandringer. En del af prioriteringen fra anden planperiode videreføres. Der skal således i tredje planperiode fortsat være fokus på indsatser for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering, samt fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer og skovarealer. Der bør løbende være opmærksomhed på den naturlige synergi, og at indsatser for naturtyper ofte også gavner fugle og arter koblede til pågældende naturtyper.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Således beskriver retningslinjerne ikke metoden eller placering af enkelte projekter. Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Indsats til bedring af vandkvaliteten gennemføres som led i vandplanlægningen og havstrategidirektivet, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og dette er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

4.1 Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets fugle eller arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlag, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
5. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.
6. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
7. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
8. Der fokuseres på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle, som findes i væsentlig forekomst i Danmark, om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr.
9. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og -fugle.

4.2 Områdespecifikke retningslinjer

1. Tilstanden af levestederne for klyde sikres eller forbedres, således at de kortlagte levesteder får en naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet, hvilket også vil være til gavn for fjordterne og dværgterne.
2. Tilstanden af levesteder for lys skivevandkalv sikres eller forbedres i overensstemmelse med artens krav til disse.
3. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundslande der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. stor vandsalamander, bæklampret, skæv vindelsnegl, sumpvindelsnegl, tykskallet malermusling, pignomerling, sædgås, blisgås, rødbrum, plettet rørvagt, trane, engsnarre, fjordterne, klyde, rørhøg og isfugl. Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
4. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter.

4.3 Relation til vandområdeplaner

Dette Natura 2000-område ligger inden for vandområdedistrikt Sjælland.

Vandområdeplanernes indsats for at opnå god økologisk tilstand bidrager til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper ved at tilvejebringe forbedringer i vandløb, søer og kystvande i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen. Vandområdeplanerne for 2021-2027 kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Vandområdeplanernes indsatser bidrager både med foranstaltninger til at undgå yderligere forringelser og med foranstaltninger til genopretning af bevaringsstatus. Indsatserne kan eksempelvis være reduktion af kvælstof- og fosforbelastningen til søer, reduktion af tilledningen af organisk stof til vandløb samt reduktion af kvælstofbelastningen til marine vandområder. Hertil kommer fx genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. De konkrete indsatser for planperioden 2022-2027 er beskrevet i de nye vandområdeplaner og fremgår af indsatsbekendtgørelsen. Indsatserne vil også blive præsenteret i MiljøGIS for vandområdeplanerne på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

Parti af tidvis våd eng (6410) på Sønderskov Overdrev. Foto: Miljøstyrelsen.

5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger

Nedenstående tabeller angiver hvordan naturtyper, arter og fugle er grupperet i dette Natura 2000-område, og som der refereres til i de konkrete målsætninger. På Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside kan man se det samlede overblik over alle naturtyper, fugle og arter, der er koblet til de enkelte grupper. For tabeller med naturtyper angiver *, at der er tale om en prioriteret naturtype.

Grupperinger af terrestrisk habitatnatur	Tilstandsvurderingssystem	Naturtype navn	Naturtype nr.
Salttolerante naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Indlandssalteng*	1340
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kalkoverdrev*	6210
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Surt overdrev*	6230
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på mor	9110
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på muld	9130
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Urtebræmme	6430
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Avneknippemose*	7210
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Hængesæk	7140
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Højmose*	7110
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kildevæld*	7220
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Nedbrudt højmoser	7120
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Rigkær	7230
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tidvis våd eng	6410
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Ege-blandskov	9160
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Elle- og askeskov*	91E0
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Skovbevokset tørvemose*	91D0

Grupperinger af habitatarter	Arts navn	Arts nr.
Arter med tilstandsvurderingssystem	Stor vandsalamander	1166
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Bæklampret	1096
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Lys skivevandkalv	1082
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Mygblomst	1903
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Pigsmerling	1149
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Skæv vindelsnegl	1014
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Stor kærguldsmed	1042
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Sumpvindelsnegl	1016
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Tykskallet malermusling	1032

Grupperinger af ynglefugle	Fugle navn	Fugle nr.
Kolonirugende fugle	Dværgterne	A885
Kolonirugende fugle	Fjordterne	A193
Kolonirugende fugle	Klyde	A132
Mose- og rørskovsfugle	Plettet rørvagt	A119
Mose- og rørskovsfugle	Rørdrum	A021
Mose- og rørskovsfugle	Rørhøg	A081
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Engsnarre	A122
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Havørn	A075
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hvepsevåge	A072
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Isfugl	A229
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Rødrygget tornskade	A338
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Trane	A127

Grupperinger af trækfugle	Fugle navn	Fugle nr.
Trækfugle, international betydende forekomst	Sædgås	A039
Trækfugle, national betydende forekomst	Blisgås	A394

Grupperinger af søer under 5 ha	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer under 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer under 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Søer under 5 ha	Næringsrig sø	3150
Søer under 5 ha	Søbred med småurter	3130

Grupperinger af marine og ferskvandsnaturtyper	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer over 5 ha	Næringsrig sø	3150
Vandløb	Vandløb	3260

Tykskallet malermusling fra Torpe Kanal. Foto: Miljøstyrelsen.

Resume

Natura 2000-plan for Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose (nr. 163). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter, fugle og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede arter, fugle og naturtyper beskrives og der fastlægges målsætninger og indsatser.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk